

יומא פה

משה שווערד

1. רש"י מסכת יומא דף פה עמוד א
להאכילו נבילות - עד שיגדל, ויקבל עליו גירות.

2. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף פה עמוד א
רש"י ד"ה להאכילו נבילות וכו'. מכאן לומדים האחרונים דסובר רש"י דיותר טוב שיתגייר ויצא מן הספק אף על גב דדינו כגוי, מ"מ משום ספק אם ישראל הוא, יש לדאוג לו שיתגייר [א"ה. עי' נצי"ב כאן].

3. תוספות יומא דף פה/א
להחזיר לו אבידתו - הא דלא קאמר להחיותו כדקאמר רב לעיל פירש רש"י דלשמואל איצטריך דסבירא ליה דאפילו לפקח אם הגל בשבת אין הולכין אחר הרוב כל שכן להחיותו ואע"ג דסבירא ליה לשמואל (ב"ב דף צב:) אין הולכין בממון אחר הרוב הני מילי היכא דאתי לידיה ברשות בעלים כמו מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אבל הכא דלא אתא לידיה ברשות בעלים אזלינן בתר רובא ...

4. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף פה עמוד א
להחזיר לו אבידתו. וקשה הא אין הולכים בממון אחר הרוב ומתמצים הראשונים דלא אמרו כן אלא נגד חזקת ממון, והמוצא אבידה לא שייך בזה חזקת ממון.

5. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף פה עמוד א
ובמחצה על מחצה אין מחזירין. דהוי ספק, וקשה הא הוי ספק לקיים מצוה, ולמה לא יחשוש לקיים המצוה, והא דאמרינן דהמחזיר אבידה לגוי עובר משום למען ספות הרוה את הצמאה, זה אינו, אלא אם מחזיר במקום שפטור, ועושה זאת למען השיבו אל העכו"ם, אבל אם יש חשש חיוב ומחזירו משום מצוה, בזה אינו עובר, וי"ל דכ"מ שפטור מהשבת אבידה הוי שלו, כדאמרינן גבי שטפה נהר, וא"כ הוי מוחזק על הצד שהוא פטור, וממילא הוי כשאר ספק ממון, דאזלינן בתר המוחזק והממע"ה. (ועי' מש"ש תחילת פ' אלו מציאות).

6. ביאור הלכה סימן שכט סעיף ד
אלא לפי שעה - ואף על גב דלא שייך הכא הטעם חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה משום דלא דוקא שבת ה"ה שאר מצות כמו שכתב המאירי ביומא וז"ל ואעפ"י שנתברר שאי אפשר לו לחיות אפילו שעה אחת שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה עכ"ל אמנם באמת נראה דכל זה הוא לטעמא בעלמא אבל לדינא לא תלוי כלל במצות דאין הטעם דדחינן מצוה אחת בשביל הרבה מצות אלא דחינן כל המצות בשביל חיים של ישראל וכדיליף לה שמואל מוחי בהם כדכתב הרמב"ם פ"ב מהלכות שבת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוה בעולם וכמו כן לכל הני תנאי דילפי לה ממזבח וממילה וממחירת מוכרח דאחיים של אדם קפיד רחמנא (בר מההיא דחלל שבת אחת וכו') וכן מוכרח לשמואל דאמר גבי תינוק מושלך ברוב א"י דמפקחין אף על פי דעל פי דין יהיה א"י גמור ולא יקיים שום מצוה אעפ"כ כיון דבפקוח נפש אין הולכין אחר הרוב חיישינן שמא מישראל הוא. ולפ"ז ברור דאפילו קטן מרוצץ נמי מחללין אעפ"י דלא ישמור שבתות גם לא יתודה ולא יבוא לכלל גדול אעפ"כ מחללין וכמו כן ה"ה חרש ושוטה אף על גב דאינו בני מצות מ"מ מחללין עליהם דהא דלא מקיימי מצוה הוא משום אונסייהו ולא נפיק מכלל זה אלא ישראל מומר להכעיס דעובר במזיד אבל חרש ושוטה התורה פטרינהו מחמת אונסייהו ... ודע עוד דה"ה גוסס נמי מחללין עליו בפקוח הגל או אם רופא אומר שסממנים אלו יועילו לו להאריך רגעי תיין דהא מרוצץ נמי גוסס הוא וגרע מגוסס דליכא בזה אפילו מיעוטי דמיעוט אעפ"כ משום חיי שעה מחללין עליו וכמו כן גוסס וכ"כ האו"ה בשם סמ"ג וסמ"ק וז"ל מצאוהו חי אף על פי שנתרוצץ מוחו ואינו יכול לחיות כ"א מעט מפקחין עליו ומוציאין אותו לחיי שעה כדאמר במס' שמחות המעצים עיניו של מת הרי הוא שופך דמים עכ"ל ...

7. תוספות ישנים מסכת יומא דף פה עמוד א

מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבווי. ולא דמי לממון דאמר בפרק כל כתבי (שבת קיז ב) מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבווי דהתם כיון שאינו טרוד להציל (לא יבא להציל) לא יבא לחלל שבת בשביל ממונו אבל כשטרוד בהצלה אז יבא לחלל שבת אגב טירדיה אבל במת הוי איפכא שבקל יכול להצילו ובשעת הצלה לא הוי טרוד אבל אי לא שרית ליה אגב טירדיה וצעריה יבא לכבות. מ"ר:

8. שערים מצויינים בהלכה

דאסור להקזי שמא יעשה לו מום, ורבנן סברי אדרכה אי לא שרית ליה אתי למיעבד מום, ופרש"י דאי לא שרית ליה במקום שאינו עושה מום יעבור על דבריך ושוב לא יזהר בין מקום שעושה מום למקום שאינו מום, והסבא לזה דהרי יוכל להזהר ויקז במקום שאינו עושה מום שאינו טרוד בשאר דברים.

לכבות. וההסבר לזה, דבהצלת מתו אין לו מה להציל אלא מתו בלבד, ולכן בקל יוכל להצילו, אבל בהצלת ממונו ונכסיו יש לו להציל הרבה דברים, ויש לו טרדה, וגם במתו אין לו חליפין ואם ישרף יצטער עליו כל ימיו, ואגב צערו יכבה, משא"כ ממונו יש לו חליפין, וכזה מוכן הא דאיתא בגמ' פסחים (יא:) גבי ככור שאחזו דם דר"י סבר

9. רש"י מסכת יומא דף פה עמוד א

עד חוטמו - ואם אין חיות בחוטמו, שאינו מוציא רוח - ודאי מת, ויניחוהו. הכי גרסינן: אמר רב פפא מחלוקת מלמטה למעלה - מחלוקת דהנך תנאי, דמר אמר: עד לבו, ומר אמר: עד חוטמו, מלמטה למעלה שמוצאו דרך מרגלותיו תחלה, ובודק והולך כלפי ראשו, דמר אמר: בלבו יש להבחין, אם יש בו חיות, שנשמתו דופקת שם, ומר אמר: עד חוטמו דזימנין דאין חיות ניכר בלבו, וניכר בחוטמו.

10. ספר איזהו מקומן

ג. באגרות משה (יו"ד מ"ג, סי' קמ"ו) כתב דודאי עיקר החיות תלוי בלב, אלא שבדוקין בחוטמו לפי שהפסקת הנשימה תעיד על חיות הלב, ולפי"ז בזה"ז שאפשר לבדוק חיות הלב במכשירים אין סומכין על הפסקת הנשימה אלא על בדיקת המכשירים. ויעוי' עוד בדבריו (מ"ג סי' קל"ג) לענין כשלבנו מת ומוחו עדיין חי.

11. משך חכמה על בראשית פרק א פסוק ה

בספר יצירה (פ"ג ד, ה, ו) עולם: נפש: שנה: עולם, מצאנו פליגי ר' אליעזר סבר עולם מאמצעיתו נברא ור"י אומר עולם מן הצדדין נברא | יומא דף ג"ד ע"ב ע"ש. נפש, מצאנו לר' אליעזר (סוטה דף מ"ה ע"ב) דהולד נוצר מטיבורו עי"ש ות"ק פליג דמראשו נברא. שנה, ר' אליעזר סבר מתשרי (ראש השנה י, יא) נברא העולם וזה קור שבספר יצירה (פ"ג מ"ה) ור"י סבר בניסן, וכן בכמה מקומות ר"א סבר דהמרכז העיקר וכמו דאמר (תענית ט' ע"ב) כל העולם כולו מימי אוקינוס כו' ור"י אמר ממים עליונים וכו', אולם מצאנו שנחלפו שיטתם במדרש משלי (א-כח) היכן החכמה מצויה ר"א אומר בראש ר"י אומר בלב עי"ש ולגבי החכמה הלב באמצע דכליות יועצות (ברכות סא סע"א) והבן.

12. ספר איזהו מקומן

ובשיח יצחק כתב בשם הרשב"ץ דגרס 'לוי הסייד' והוא ע"ש אומנותו כמו ר"י הסנדלר.

וכבר היה וכו' ולוי הסדר וכו' מהלכין אחריהן - בהגהות ריעב"ץ פירש דלוי הסדר היה סודר שמועות החכמים. וראה במסה"ס גירסת הערוך 'הסדר' ופירושו.

13. תוספת יום הכיפורים מסכת יומא דף פה עמוד א

מנין לפקוח נפש שדוחה את השבת וכו' כונת הבעיא היא לס' פקוח נפש וכל א' מהתנאים מייתי ראייה והתלמוד דוחה ראיות שלהם דאין ראייה מהתם אלא לודאי לא לספק ואסיק דעיקר הראיה מדכתיב וחי בהם וקשה איך נעלם מר' ישמעאל ראייה זו והלא בס"פ בן סורר (דף עד) אמרינן דר"י ס"ל דאפילו בעכו"ם יעבור ואל יהרג משום דכתיב וחי בהם ...

14. שערים מצויינים בהלכה

דף פה: ושמרו בני ישראל את השבת כו', חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. משמע מזה דאם ברי לנו שלא יחיה רק יום או יומים אין מחללין, והרי לעיל (ע"א) אמרינן לא צריכא דאפילו לחיי

שעה. ובאמת באור החיים הקדוש (תשא לא-טז) כתב על פסוק זה, שאין מחללין בשביל יום או יומים. וכבר הקשו עליו דזהו נגד ההלכה. ועי' בסה"ק אוהב ישראל (שם)

והמנ"ח מפרש דבאמת לפי מאן דיליף מדכתיב ושמרו כו', א"כ משמע ודאי דדוקא בכה"ג שיכול לשמור שבתות הרבה, ולא מחללין בשביל חיי שעה, אבל למסקנא דקי"ל כשמואל דיליף מדכתיב "וחי בהם", ולא שימות בהם, עי' ברש"י (ד"ה דשמואל לית ליה פירכא) ובתוס' (לעיל ע"א ד"ה ולפקח), א"כ אין חילוק בזה, דהכתוב "וחי בהם" משמע שלא יוכל לבא בשום אופן לידי מיתת ישראל, ולכן מחללין אפי' לחיי שעה.

15. ספר חיי אדם - חלק שני - כלל סח

(יב) מי שרוצים לאנסו לעבור עבירה גדולה, אין מחללין שבת כדי להצילו. ודוקא שרוצים לאנסו לעבור אפי' פעם א' אפי' עבירה חמורה מאד. אבל אם רוצים לאנסו להוציאו מכלל ישראל ולהמיר אותו, מצוה על כל אדם לחלל עליו שבת אפי' במלאכה דאורייתא להשתדל בהצלתו, ואפי' הוא ספק שמא לא יועיל בהשתדלותו, כמו ספק פיקוח נפש, דכמו שמחללין שבת על חולה דאמרינן מוטב שיחלל שבת א' כדי שישמור שבתו הרבה, ה"ה הכא. ודוקא שרוצים לאנסו. אבל היכא דפשע ורוצה להמיר, אין מחללין עליו באיסור דאורייתא, דהיכא דפשע, אין אומרים לאדם חטוא בשביל שיזכה חבירך. ומ"מ באיסור דרבנן כגון ללכת חוץ לתחום ולרכוב ע"ג סוס, א"ר מתיר (סי' ש"ו). [ועיין בס"י רס"ו במ"א שם לענין רכיבה]:

16. שערים מצויינים בהלכה

וחי בהם ולא שימות בהם. ומסקינן דשמואל לית ליה פירכא, ופרש"י אשר יעשה האדם המצות שיחיה בהם ודאי, ולא שיבא לידי ספק מיתה, אלמא דמחללין על הספק. וכתב החיד"א בפתח עינים, שנשאל דהא גם לשמואל אית ליה פירכא, דהרי אונקלס מתרגם (אחרי יח-ה) האי קרא "וחי בהם", ויחי בהון לחיי עלמא, וכן פרש"י בחומש, וחי בהם לעוה"ב, שאם תפרש בעוה"ז הרי סופו למות, וכתב החיד"א דלכאורה היא קושיא גדולה דשמואל יפרש הקרא נגד דברי אונקלס שהיה תנא והוזכר

בברייתא במס' ב"ב (צט). תניא אונקלוס הגר אמר כרובים כו', והיאך קאמר רבא דאין לשמואל פירכא, ותירץ דזהו מאי דאמרי רבנן אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ולכן אע"ג דאיכא למידרשיה דהיינו לעוה"ב וכפי' אונקלוס ורש"י, מ"מ הפשט איירי בעוה"ז, ועי"ש שהאריך עוד בזה. ועי' מה שכתבנו

17. רמב"ם יד החזקה הלכות תשובה פרק א

(א) כל מצות שכתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל-ל ברוך הוא שנאמר איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים וידוי זה מצות עשה כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה וזהו עיקרו של וידוי וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי דברים שנאמר והתודה אשר חטא עליה וכן כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו וכן החובל בחבירו והמזיק ממונו אף על פי ששילם לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם שנאמר מכל חטאות האדם:

18. רמב"ם יד החזקה הלכות תשובה הקדמה

הלכות תשובה מצות עשה אחת והוא שישבו החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה וביאור מצוה זו ועיקרים הנגררים עמה בגללה בפרקים אלו:

19. ספר איזהו מקומן

אולם כתב המנחת חינוך (טסק. ג.) דמלשון הרמב"ם (ריש הל' תשובה) מבואר דאינה מצות עשה, רק דאם בא לעשות תשובה מצוה שיתודה בפיו, וכן נראה מלשון החינוך, וא"כ אם לא עשה תשובה אין לו עונש על ביטול עשה זה אלא רק על העבירה שעבר, ע"ש. ועי' בהערה על המנחת חינוך שהעירו מדברי הרמב"ם עצמו במנין המצות הקצר בראש הל' תשובה שכתב דהתשובה היא מצות עשה.

תשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל ל"ת:

בגדרי מצות התשובה:

[א] רבינו יונה (נמחילם השערי תשובה) נקט דהתשובה היא מצוה חיובית שנצטוינו עליה בכמה מקומות בתורה, וכן הרמב"ן (דברים ל. יא.) נקט שהוא מצוה.

20. ספר איזהו מקומן

ועוד תירץ הברכת אהרן דאין מברכין על מצוה הבאה ע"י עבירה, כשם שאין מברכין על השבת ריבית וגזילה. ועוד תירץ דעיקר התשובה היא בלב שמתחרט על חטאיו ומקבל שלא ישוב לכסלה עוד, ועל דברים שבלב אין מברכין, כשם שמברכין על בדיקת חמץ ולא על ביטולו, ע"ש.

[ג] מדוע אין מברכין על מצות התשובה: בפרדס יוסף (פרי אמרי, אומ מ') הביא דבספר ברכת אהרן תירץ עפ"י דברי שו"ת הרשב"א דאין מברכין על מצוה שאין כל קיומה ביד העושה, וא"כ תשובה נמי אינה כולה ביד העושה דא"א לה להגמר רק אם הקב"ה מקבל התשובה. ודחה תירוצו דהא אם יעשה תשובה בכל ליבו ודאי יקבל ה' תשובתו.

21. רמב"ם פירוש המשניות - מסכת יומא פרק ח משנה ט

(ט) האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב כו' - האומר אחטא ויום הכיפורים מכפר, אין יום הכיפורים מכפר כמו אמרם אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ולפיכך לא יעזרהו השם שיעשה בצום כיפור מה שראוי לו לעשות כדי שיתכפרו לו עונותיו באותו היום, ושעיר המשתלח אינו מכפר עבירות שבין אדם לחבירו:

22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף פה עמוד ב

אין מספיקין בידו לעשות תשובה. פי' אין מסייעין בידו לשוב ועושיין לו עיכובים במציאות שיקשה לו לשוב, אבל אם הצליח ועשה תשובה ודאי שהתשובה מכפרת.

23. תוי"ט על מסכת יומא פרק ח משנה ט

(ט) אין יה"כ מכפר - כמו אמרם אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ולפיכך לא יעזרוהו השם שיעשה בצום כיפור מה שראוי לו לעשות כדי שיכפרו לו עונותיו באותו היום. הרמב"ם. [ולפי זה נראה דהכא נמי בתרי זימני כמו ברישא דלהכי אין מספיקין דאינו פורש. כמ"ש הר"ב]:

24. ספר איזהו מקומן

וכן בתוס' יוהכ"פ נקט דאין ענין הסיפא והרישא דומה, דבסיפא מיירי באדם שאינו עושה תשובה, וחוטא על סמך שיוהכ"פ יכפר, ובוה אפילו בפעם אחת אין יוהכ"פ מכפר כלל, משא"כ ברישא שרוצה לשוב אלא דאמר תרי זימני אחטא ואשוב, בוה רק אין עוזרין לו מן השמים לשוב, וע"ע שפ"א.

הקשה הרש"ש על פירוש הרמב"ם, דהרי מתני' מיתוקמא בגמ' אף כרבי דיוהכ"פ לא בעי תשובה - ע"ש שביאר באופ"א. והמאירי כתב דו"ל "אין יוהכ"פ מכפר מאחר שאין יצרו תוקפו בעבירה, ומתרצה בה על סמך יוה"כ אף הוא נכשל במחשבתו".

25. תוספת יום הכיפורים מסכת יומא דף פה עמוד ב

עבירות שבין אדם לחבירו כו' עד שירצה את חבירו. יראה דה"ק דאף על גב דהשיב לו את הגזלה אשר גזל ממנו אין יום הכפורים מכפר עד שירצהו וישאל ממנו מחילה, וכן כתב הרמב"ם פ"ב דהלכות תשובה דין ט' יע"ש. וקשה דכתב הרמב"ם פ"ה מהלכות חובל וז"ל אינו דומה מזיק חברו בגופו כו' ויש ליישב דמ"ש בהלכות תשובה דבגזול חברו צריך שישאל ממנו מחילה היינו משום דגזל ממנו בע"כ דסתם גזלה הכי הוי שגזול מחברו וחובל בו או מצערו עד שגזול ממנו בפניו והוי דומיא דחובל בגופו אבל מזיק ממנו כגון שהיה עובר ושובר כדו ולא נתכוין לצערן אין צריך שישאל ממנו מחילה כיון דשילם לו וקרוב לזה כתב הלחם משנה פ"ה מחובל יע"ש. ולפ"ז מה שאמרו במתני' עד שירצה חברו לצדדין קתני אם מיירי במזיק ממנו ולא ציערו כיון דשילם לו הרי ריצה אותו ואין צריך לשאול ממנו מחילה דהא לא ציערו אבל בגזול ממנו בחזקה דציערו מלבד התשלומין צריך שירצהו לשאול ממנו מחילה על הצער. ויש להסתפק בחובל בחברו ושילם לו וגם שאל ממנו מחילה אם סגי בהכי או צריך ג"כ להתודות לפני ה'...

26. ספר שערי תשובה - שער רביעי אות יח

ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא פה, ב): "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" - עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו, לכן מי שגזל את חברו ישיב את הגזלה ואחרי כן יתודה, ואם התודה תחלה לא עלה לו הוידוי...

27. ספר איזהו מקומן

ד] אם חבירו אינו יודע שחטא נגדו צריך לגלות לו מה שעשה, ולבקש ממנו מחילה על זה - כ"כ החפץ חיים (כלל ד' סעיף י"ג). ומקור הדין הביא שם בבאר מים חיים (אות מ"ח) בשם השערי תשובה, ועי"ש מה שנסתפק.

ברם אם יודע שחבירו יתבייש ויהא לו עוגמת נפש כשיפרט מה שעשה נגדו, א"צ לפרט אלא יבקש מחילה באופן כללי - כ"כ במשנ"ב (תרו. ג.) בשם מטה אפרים, וכן הביא במועדים וזמנים (ח"א סי' נ"ד) בשם הגר"ס זצ"ל.

ג] מי שיודע בחבירו שמחל לו לגמרי - כתב הפלא יועץ (מחלקת המשונה) דאע"פ כן צריך לבקש ממנו מחילה, משום שחלק מכפרתו הוא הכנעת בקשת המחילה. וע"ע מועדים וזמנים (ח"א סי' נ"ד).

28. שפת אמת מסכת יומא דף פז עמוד ב

בגמ' איקפד ר"ח אזיל רב לגבי' כו' הא דהקפיד ר"ח אע"ג שלא הי' מחויב לחזור בשבילו, אך לפי שהחזיר לאחרים החזיר ועבורו לא החזיר הוי בזיון, א"נ אף שלא הי' כדין מה שהקפיד אזיל רב לפייסו, דהא משמע דביוה"כ איכא קפידא שיתפייס א' עם חברו ואין נפקותא אם הצדק עמו במה שמקפיד עליו או לא מ"מ צריכין להתפייס:

29. בענין בקשת מחילה: עיין באריכות במראה מקומות לדף פז

30. ספר איזהו מקומן

ח] בשדי חמד (מערכת יוהכ"פ ג. יד.) הביא חירוש הרב מראה הגדול דרוקא בשאר שנים בעינן ריצוי חבירו, אבל בשנת השמיטה כיון שקיים מצות השמיטה כתקנה ומשמט חובות חבירו, גם ה' לא ימנע טוב ויכפר לו גם עבירות שבין אדם לחבירו בלא ריצוי מדה כנגד מדה. וכתב השדי חמד דאף שלא מצא לזה סתירה מפורשת מ"מ אין דעתו מסכמת לחלק.

31. ספר איזהו מקומן

רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר: קובץ הערות: א] האם אליבא דרבי יוהכ"פ מכפר לבדו לגמרי בלי תשובה, או שמ"מ לכפרה שלימה וגמורה בעי אכתי לתשובה - הדבר תלוי בתירוצי תו"י ותוס' הרא"ש כאן בסוגיין. וראה בתוס' שבועות יג. (ד"ה נעומד) שנקטו דלרבי יוהכ"פ מכפר לגמרי אף בלא תשובה, והחסדי דוד (מוספמא ד. מ., ד"ה ומ"ט) כתב

דודאי לרבי תשובה עדיפה מיוהכ"פ דמכפרת לגמרי ואפילו לעוה"ב, אלא הא דיוהכ"פ מכפר בלא תשובה היינו דמעכב מן הפורענות בעוה"ן, אבל נשאר עונשו שמור לעוה"ב, עיי"ש.

32. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף פה עמוד ב

... ועי"ל דלרבי נמי צריך תשובה לכפר מקיבעא אע"ג דמהני יוהכ"פ למעט העונש כפרה גמורה בלא תשובה ליכא דאל"כ למה חרב הבית בעונות ישראל כיון שיוהכ"פ מכפר על כל עבירות חוץ מג' דברים הללו...

33. תוספות ישנים מסכת יומא דף פה עמוד ב

תשובה בעיא יום הכפורים יום הכפורים לא בעי תשובה... ועוד יש לומר דלרבי נמי צריך תשובה לכפרה גמורה אע"ג דמהני יום הכפורים למעט מכרת מ"מ כפרה גמורה בלא תשובה ליכא דאל"כ למה חרב הבית בשביל עונותינו כיון שיום הכפורים מכפר חוץ מג' דברים דפורק עול וכו'

34. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק כג פסוק כז

[פח] אך בעשור (כ"ג, כ"ז). ביומא [פ"ה ע"ב] יום הכיפורים מכפר רק עם תשובה ורבי סבירא ליה אף בלא תשובה, ועיין שבוועות (י"ג): ובכתובות (ק"ג ע"ב) ביום שמת רבי נפק בת קול שכל שהיה באשכבתא דרבי מזומן לעולם הבא, לפי מה שאמרו במדרש [ויק"ר כ, י"ב] וירושלמי יומא (פ"א ה"א) כשם שיום הכיפורים מכפר כן מיתת צדיקים, ואם יום הכיפורים רק לשבים גם מיתת צדיקים מכפר רק לשבים, אבל לרבי גם מיתת צדיקים מכפר אף לאינם שבים, ולכן ביום פטירתו של רבי לכבודו הורו משמים הלכה כמותו, ונפק בת קול שכולם מזומנים לעולם הבא ואף אינם שבים, ועיין ברכת אהרן (מאמר קפ"ד):

35. ספר נצח ישראל - פרק ט

ולכך התורה עצמה היא הברית, כי התורה הוא חבור לישראל, ועשרת הדברות, כי הדבר אשר הוא בין שני דברים יש לו חבור אל שניהם, ובזה מקשר אותם. ולכך התורה כולה, עם עשרת הדברות, הם החבור בין השם יתברך ובין ישראל. רק כי עשרת הדברות, שהם ראשונים אל התורה, יש להם חבור אל השם יתברך ביותר, ושאר התורה יש לה יותר חבור אל ישראל. ולכך "בני ישראל" כמספר "תורה" חוץ מיו"ד, שהם עשרת הדברות. ועשרת הדברות אינם קרובים כל כך אל ישראל, רק על ידם יש להם חבור אל השם יתברך. והם היו כופרים ביחודו של עולם, שמאתו הברית, והמילה שהיא במקבל הברית, ועשרת הדברות והתורה הם עצם הברית:

ובפרק קמא דשבוועות (יג.) רבי אמר, על כל עבירות שבתורה, בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה, יום הכיפורים מכפר, חוץ מפורק עול תורה, ומגלה פנים בתורה, ומפר ברית בשר, עד כאן. הרי לך אלו שלשה כסדר. ורוצה לומר, כי יום הכיפורים ראוי שיהיה מכפר כאשר יש לאדם חבור וברית עם הקדוש ברוך הוא, כמו שבארנו דבר זה במקומו. וכאשר פורק עול תורה, שהוא כופר בעיקר שעמו הוא הברית, אם כן אין כאן ברית כלל. וכן כאשר מגלה פנים בתורה, שהתורה עצם החבור והברית בין השם יתברך ובין האדם, ואם אין תורה - בטל עצם הברית. ומפר ברית מבשר, שאין כאן מקבל ברית, כמו שהתבאר.

36. ספר מנחת חינוך - מצוה שסד - אות כז

אך קשה מאד, אם נימא דרבי סובר דגם מיתה מכפרת בלא תשובה בשאר עבירות כמו יום הכיפורים, היאך אמרינן לקמן [בשבוועות שם], מודה רבי בכרת דיומא, דאי לא לא משכחת לה כרת על עינוי ומלאכה, דיום הכיפורים מכפר, ואמרינן אלמה לא, משכחת לה דעביד בלילה ומית דלא אתי ימא לכפורי ליה, אי נמי דאכל אומצא וחנקיה, והיינו דלא עבר רגע מיום הכיפורים לכפר ליה. ואי נימא דמיתה מכפרת כמו יום הכיפורים, א"כ אכתי לא משכחת כרת דיומא, או דיום הכיפורים מכפר ליה, או אם מת דלא היה שהות ביום הכיפורים לכפר, המיתה מכפרת לו, א"כ על כרחך צריך לומר דמודה רבי בכרת דיומא, אך אי אמרינן דמיתה לא מכפר לרבי ניחא.

37. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף פה עמוד ב

חייבי אשמות תלוין. מספקא ליה לריב"א אי בעי למימר כגון שלא נודע לו עד אחר יום הכיפורים אבל אם נודע לו ספקו קודם יוה"כ כיון שנתחייב באשם תלוי לא פטר ליה יוה"כ מן הקרבן, או דילמא פטר ליה, ואומר דבירושלמי מדקדק בזה אבל לא הבינו בטוב, ולי נראה דאפילו נודע לו מכפר דבכריתות פרק בתרא מפרש טעמא מהאי קרא מכל חטאתיכם לפני ה' חטא שאין יודע בו אלא המקום יוה"כ מכפר, ואפילו נודע לו ספקו מ"מ אינו יודע אם חטא ואין מכיר בו אלא המקום, ועוד דפריך התם ספק יולדת שעבר עליה יוה"כ לא תיתי דהא כפר עליה יוה"כ"פ דחטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא אלא מעתה [ספק] מצורע שעבר עליו יוה"כ לא לייתי דהא כפר עליה יוה"כ"פ דחטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא, ומשמע חייבי אשמות תלוין דומיא דהני שידוע להם חיוב קרבנם דאל"כ לא הוה פריך מדי, ובירושלמי שלי מצאתי חייבי אשמות תלוין פטורין א"ר בון בר חייה בין שנתודע לו בין שלא נתודע לו מצי אמרה אפילו לא נתודע לו בהם יוה"כ"פ מכפר, ונראה לי דלא הוא טעות סופר אלא הכי אית ליה למימר אפילו נתודע לו בהם.

1. תפארת ישראל - יכין מסכת יומא פרק ח

(נד) אביכם שבשמים. שבשביל שתסלחו זה לזה, גם הקב"ה מטהר אתכם ומכפר לכם, דכל המעביר על מדותיו מעבירין פשעיו [כר"ה י"ז], או נ"ל שמפני שהזכיר לעיל ב' מיני כפרה, א' הכפרה שע"י הבאת קרבן, שאינו מועיל רק בזמן שבית המקדש קיים, הב' הכפרה שע"י התשובה, שמועיל בכל עת ברחמיו יתברך, להכי אמר ר' עקיבא, אשריכם ישראל

שיש לכם ב' מיני כפרה, לפני מי אתם מטהרין, בזמן שכח בידכם להועיל לעצמיכם שיתכפרו חטאותיכם, דהיינו בזמן שבית המקדש קיים, שאפשר להביא קרבנות, ומי מטהר אתכם, כשידיכם אסורות לאחוריכם, שנחרב בית קדשינו ותפארתנו, ולא תוכלו לטהר את עצמיכם, אז מטהר אתכם אביכם שבשמים, ר"ל כשכביכול אין עיקר שכינתו אצליכם בארץ: (נה) וטהרתם. כנגד כפרה שע"י הקרבנות שהביא התנא, מייתי הכא קרא דזרקתי, דטהרה שע"י זריקה הוא ע"י כח אחר שזרק עליו, כמו כן כפרה שע"י קרבנות, אינו רק ע"י כח אחר של הכהן המקריב:

(נו) מטהר את ישראל. זה הקרא מייתי נגד הכפרה שע"י תשובה, דכמו דטהרה שע"י טבילה, הוא ע"י הטמא עצמו, שהולך וטובל וטהר, כמו כן כפרה שע"י תשובה, רק בכח רצון החוטא תליא ישליך השרץ מידו ויטבול במימי חסדו יתברך, וטהר, שא"צ לממוצע כלל בין הבנים לאביהם הרחמן, שרחמיו יתברך הן בעצמן מקוותן וטהרתן של ישראל, ואינן צריכין קרבן או יו"כ כממוצעים בינם לאביהם, רק תמיד ידיו יתברך פתוחות לקבלם בתשובתם ולחבקם באהבה רבה ואהבת עולם, והקב"ה יטהר טומאותינו, ויחזק לבבנו ליראתו וללימוד תורתו לעבדו שכם אחד לנצח:

2. תוספות יום טוב מסכת יומא פרק ח

לפני מי אתם מיטהרין מי מטהר אתכם כו' שנאמר זרקתי כו' ואומר מקוה כו' - לפי שהדרך הישרה הוא שיבור לו האדם בעצמו להתקדש ולהטהר. ואז כשבא לטהר מסייעין לו וע"ז אמר לפני מי אתם מיטהרים. ומפני שלפעמים לפי שיצר לב האדם רע עליו לא יוכל להתגבר עליו לכופו ליטהר בתשובה. והוא רחום יכפר עון יעוררהו ובימין צדקו יתמכהו לבלתי ידח ממנו נדח. וז"ש מי מטהר אתכם ובמאי דסיים פתח שנאמר זרקתי עליכם וזהו בלי התעוררות האדם. אלא הוא ברחמיו מטהרם. וכן זה הכתוב נאמר (ביחזקאל ל"ו). בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו וגו' ואשפוך וגו' ואפיץ וגו' ויבא אל הגוים וגו' ויחללו וגו' לא למענכם וגו' וקדשתי את שמי הגדול המחולל וגו' ולקחתי וגו' זרקתי וגו' הרי שאמר שאע"פ שמחללין הש"י אפילו בבואם בגלות החל הזה. עם כל זה ולקחתי זרקתי והדר מייתי קרא דמקוה אמאי דפתח שהש"י מטהר את הבא ליטהר. דהכא כתיב (ירמיה י"ד) אם עונינו ענו בנו וגו' כי רבו משובתינו לך חטאנו מקוה ישראל מושיעו בעת צרה הרי שאחרי שהתודו על חטאם אמרו מקוה וזה דומה לטהרת מי מקוה שמטהרים הבא ונכנס וטובל בתוכם. כן הבא ונכנס תחת כנפי שכינתו יתברך הוא חוסהו בצל כנפיו ומסייעו להטהר כך נ"ל. והש"י ברחמיו יטהרנו מכל טומאתינו. ולבית קדשו יקבץ נפוצותינו. במהרה בימינו. אמן ואמן:

3. ספר תפארת שלמה - על מועדים - ליום כפורים

וע"ז מביא הפ' ואומר מקוה ישראל כו' מה מקוה מטהר כו' ידוע ענין הזאת שלישי ושביעי בטמא מה היא המטהרת מבחוץ והוא הכנה שיהי' לו טהרה במקוה אחר ההזאה. כי אחר ההזאה הוא נכנס במקוה והטהרה מקפת אותו כולו. וזהו מקוה ישראל ד' מה המקוה מטהר אף הקב"ה מטהר את ישראל. כביכול מכניס אותם בתוכו כדי לטהרם. כמ"ש בקריעת ים סוף שנאמר (תהלים קלו, יג) לגזור י"ס לגזרים כי לעולם חסדו. והעביר ישראל בתוכו כל"ח. שהוא כפילת הדברים. אך זה הוא נס חדש שהעביר ישראל בתוכו כביכול הכניס אותם בתוכו בפנימיות במקום שאין בו מגע נכרי לבל יהי' עליהם שום קטרוג וזהו הענין הוא ג"כ ביו"כ כנ"ל: